

latter cannot be neglected since the settlement pattern, demographic structure, character of economic activities, provision and state of infrastructure etc. – though indirectly – exert a long-term impact on the circumstances of the operation of the new object, the living conditions of people working there and on the use of the environment.

Any harmful effects originating from eg. a large plant could endanger the environment, the neighbouring settlements and of course the security of the local population. That is the reason why a thorough geographical analysis based on a comprehensive field research is necessary already in the phase preparatory of the decision making.

Translated by T. TINER

Probáld Ferenc (szerk.): Pro Geographia Humana. – ELTE, Eötvös Kiadó, Budapest, 1995. 178 old.

Egyszerű, de elegáns kivitelű könyvet vehet ezúttal kézbe az olvasó, amelybe a társadalomföldrajz aktuális kérdéseivel foglalkozó tanulmányokat gyűjtött össze a szerkesztő. A címlapon szereplő kora-újkori világtérkép a földrajzi gondolkodás távoli kezdeteire emlékeztet, míg a cím lehetőséget ad arra, hogy a modern társadalomföldrajz „emberföldrajzos” eredetére következtessünk.

A kötet kilenc tanulmánya meglehetősen különböző problémákkal foglalkozik. Ami mégis keretbe foglalja össze, az az alkalom: SÁRFALVI Béla 1995. decemberében ünnepelte 70. születésnapját. A professzor barátai és kollégái írták a dolgozatokat születésnap ajándékként.

Az első tanulmány a kötet szerkesztőjének, PROBÁLD Ferencnek a munkája, aki a világgazdaság regionális szerkezetéről értekezik. Vázolja a világgazdaság fontosabb regionális szempontú felosztásait, a felosztások alapjául szolgáló elméleteket, megközelítési módokat. Röviden bemutatja a négy nagy világgazdasági erőteret (funkcionális régiót) és azok szerkezetét. Saját kutatásai alapján – amelyek során 130 országnak az akciócentrumokkal folytatott kereskedelmét vizsgálta – jellemzi Nyugat-Európa, Japán, az USA és a volt Szovjetunió gazdasági erőterét. A tanulmány új tendenciákra is felhívja a figyelmet (pl. arra, hogy a világkereskedelem 35–40%-a a transznacionális társaságok „belpiacán” zajlik, és hogy e társaságok székhelyei olyan világvárosokban vannak, amelyek a tőke, a szolgáltatások, az információk és a technológia áramlásirányainak fókuszpontjai).

BERNEK Ágnes tanulmányában szintén a világgazdaság makrorégióit vizsgálja, dolgozatában a fejlődő országok külkereskedelmének irányait Észak–Dél és Dél–Dél relációban elemzi. Vizsgálódása alapján bemutatja Latin-Amerika, Afrika, a Közel-Kelet és Ázsia országait, külkereskedelmüket, viszonyukat az akciócentrumokhoz és egymáshoz. Megállapítja, hogy a külkereskedelem irányainak alakulásában léteznek globális és regionális tendenciák. A globálisakat a történelmi, a koloniális tényezők és a világgazdasági helyzet határozzák meg, a regionális tendenciákat a területi adottságok és a világgazdaság alakulása együtt alakítják ki. A szerző javára írandó, hogy vizsgálatainak nem csak az eredményeit mutatja be világosan, hanem az alkalmazott statisztikai módszert is ismerteti. Így azok számára is érthetővé teszi értekezését, akik nem szakértői a kérdésnek.

SZEGEDI Nándor Németország gazdasági nagykörzeteiről írt. A német egyesítés után az ország egy új gazdasági nagykörzettel, az öt keleti tartománnyal egészült ki. Az új körzet viszonylagos homogenitása a többi körzethez viszonyított elmaradottságának köszönhető. A tanulmányból képet kapunk az egyes makrorégiók teljesítőképességének egymáshoz viszonyított arányáról is.

A bajor Karl RUPPERT a területfejlesztés és -tervezés szociálgeográfiai alapjairól értekezett. Áttekinti Bajorország háború utáni területfejlesztésének alapelveit, fontosabb történéseit, felhívva a figyelmet azokra a nagyobb szemléleti változásokra, amelyek a fejlesztési célokat befolyásolták.

Az európai integráció folyamata új kihívások elé állítja a magyar felsőoktatást, ezen belül a földrajztanár-képzést. A földrajznak komoly szerepe lehet az európaiság gondolatának elterjesztésében. Az amúgy is megújulásra szoruló földrajztanár-képzés tantervébe új tantárgyat kellene beilleszteni, pl. „Európai tanulmányok” címmel. Mindezt a következő tanulmány szerzője, HORVÁTH Gergely állítja, aki ennek a tantárgynak a lehetséges kereteit, tematikáját elemzi, módszertani kérdéseit boncolgatja. A jövőbeni tantárgy tematikájában szereplő témák: az európai város, népességmozgások Európában, nemzetek feletti egység és

nemzeti identitás, területi fejlettségi különbségek Európában, ember és környezet. A tematikában szereplő kérdéskörök egyben olyan fontos és érdekes kutatási területek is, amelyeknek hozadéka nem csak a földrajztanár-képzésben lenne hasznosítható.

NEMES NAGY József dolgozatában a magyarországi GDP megyei szintű számbavételét célzó, több éve folyó kutatás eredményeiről ad számot. A szerző egyrészt a GDP mennyiségi megoszlását vizsgálja az egyes megyék (beleértve a megyei jogú városokat), ill. Budapest között, másrészt az egyes megyék GDP termelésének az országos átlagtól való eltérését elemzi. Vizsgálódása rendkívül fontos, mert az Európai Unióhoz való csatlakozásunk után az elmaradott régiók (Budapest kivételével gyakorlatilag minden megye ilyen lesz) az egy főre jutó GDP összegének figyelembevételével kaphatnak majd támogatást az ún. Regionális Alapból. A tanulmány nem csak a kutatás eredményét mutatja be igen jól, hanem áttekintést ad a GDP meghatározásának lehetséges módjairól is.

A „falusi térség átalakulásának új jelenségei” címmel BERÉNYI István írt frappáns, a falusi térségek problémáit szemléletesen bemutató tanulmányt. Dolgozatát jól szerkesztett, beszédes térképekkel tagolja, mondanivalóját megfelelően kiválasztott mutatószámokkal támasztja alá. A szerző szerint a falvak fejlesztésében két fontos tényező játszik szerepet a 90-es években: a vállalkozói tevékenység és a helyi politizálás. A legdinamikusabb falvak az elmúlt időszakban nagy számban váltak várossá. Ezek típusait, a településeken ható erőket és a várossá válás mozgatórugóit is áttekinti a szerző. Vizsgálatai alapján úgy tűnik, hogy a mainál arányosabb településhierarchiára volna szükség, ui. a decentralizált társadalmi lét nagyobb esélyt ad a falvak megújulására, mint a centralizált.

SZEGEDI Gabriella dolgozatában a Budapesten és a fővárosi agglomerációban székhellyel rendelkező, cégbíróságon bejegyzett gazdasági társaságok térszerkezeti sajátosságairól ír. Ehhez képest a cím („A magánvállalkozások térszerkezeti differenciáltsága a budapesti kerületekben és a főváros belső agglomerációs övezetében”) kissé félrevezető, ui. arra utal, hogy mindenféle magánvállalkozásról szó van. A cég- és a tökesűrűség mikroregionális különbségeinek vizsgálata érdekes téma, a levonható következtetések is értékesek. Számunkra viszont nem látszanak bizonyítottak azok az összefüggések, amelyek egy adott kerületben, településen a cégek nagyobb sűrűsége és az adott területen állandó lakhellyel rendelkező szellemi foglalkozásúak magas aránya közt fennállnak.

KLINGHAMMER István a magyar térképezést történetéről írt remek összegző tanulmányt. Külön tárgyalja a térképezés kezdeteit, a katonai és a kataszteri térképezést. Bemutatja, milyen vetületeket használtak az elmúlt évtizedekben a magyar térképészek.

A kötet végén időrendi sorrendbe állítva SÁRFALVI Béla eddig megjelent publikációi találhatóak, SZEGEDI Nándor összeállításában.

A tanulmányok zömmel az ELTE Regionális Földrajzi Tanszékének műhelyében, ill. annak „vonzáskörzetében” készültek, az ott folyó magas színvonalú munkáról adnak tanúbizonyságot. A kötet méltó képviselője annak a szellemiségnek és szakmai igényességnek, amelyet a tanszék 23 éven át vezető SÁRFALVI Béla képviselt, és amelyet példaként lehet állítani a jövő fiatal geográfusai elé.

PAP NORBERT